

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA
CZWARTA SEKCJA

SPRAWA KRAWCZAK przeciwko POLSCE

(SKARGA nr 17732/03)

WYROK – 4 października 2005 r.

W sprawie Krawczak przeciwko Polsce,
Europejski Trybunał Praw Człowieka (Czwarta Sekcja), zasiadając jako
Izba składająca się z następujących sędziów:

Pan Nicolas BRATZA, *Przewodniczący*,

Pan J. CASADEVALL,

Pan G. BONELLO,

Pan R. MARUSTE,

Pan S. PAVLOVSKI,

Pan L. GARLICKI,

Pan J. BORREGO BORREGO, *sędziowie*,

oraz Pan M. O'BOYLE, *Kanclerz Sekcji*,

obradując na posiedzeniu zamkniętym 13 września 2005 r.,
wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 17732/03) wniesionej przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej do Trybunału na podstawie art. 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja”) przez obywatela polskiego, pana Janusza Krawczaka („skarżący”), 16 maja 2003 r.

2. Skarżący był reprezentowany przez panią M. M. Sykulską, prawnika praktykującego w Tczewie. Polski Rząd („Rząd”) reprezentowany był przez swojego Agenta, pana J. Wołasiewicza z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

3. 4 maja 2004 r. Trybunał uznał skargę za częściowo niedopuszczalną i zdecydował o zakomunikowaniu skargi w sprawie nadmiernej długości tymczasowego aresztowania Rządowi. Na podstawie art. 29 § 3 Konwencji zdecydował także o równoczesnym zbadaniu przedmiotu skargi i jej dopuszczalności.

FAKTY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

4. Skarżący urodził się w 1950 r. i mieszka w Poznaniu, w Polska.

5. 17 czerwca 1999 r. Sąd Rejonowy w Gdańsku wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu skarżącego na okres trzech miesięcy na podstawie podejrzenia, iż popełnił on trzy rozboje. Według sądu zastosowanie tego środka było konieczne, aby zapewnić prawidłowy tok postępowania, mając na względzie poważny charakter zarzucanych skarżącemu czynów oraz surowość przewidywanej kary. Wreszcie, biorąc pod uwagę sposób, w jaki te czyny zostały popełnione, sąd uznał, iż skarżący mógłby nakłaniać świadków do składania fałszywych zeznań.

6. W czasie trwania śledztwa tymczasowe aresztowanie skarżącego było kilkakrotnie przedłużane.

7. 19 sierpnia 1999 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego do dnia 16 grudnia 1999 r., opierając się na podstawach pierwotnie uzasadniających jego tymczasowe aresztowanie. Sąd powołał się także na konieczność podjęcia różnych czynności śledczych i uzyskania opinii biegłych. Uznał także, że skomplikowany charakter sprawy uzasadniał przedłużenie tymczasowego aresztowania skarżącego w celu zapewnienia prawidłowego toku śledztwa. Skarżący wniósł zażalenie na to postanowienie, powołując się na swoje słabe zdrowie.

8. 13 października 1999 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił zażalenie skarżącego, biorąc pod uwagę opinię lekarską z dnia 28 września 1999 r., zgodnie z którą skarżący mógł pozostać tymczasowo aresztowany.

9. 8 grudnia 1999 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego do dnia 16 czerwca 2000 r., uznając, iż jest wysoce prawdopodobne, że skarżący popełnił zarzucane mu przestępstwa. W tym względzie powołał się na zeznania pewnego A. Ł., członka tej samej grupy przestępczej, który jako świadek złożył zeznania obciążające pozostałych podejrzanych. Sąd apelacyjny powołał się ponadto na konieczność uzyskania i zabezpieczenia dowodów, w szczególności opinii biegłych z zakresu balistyki, biologii i daktyloskopii. Podkreślił również konieczność przeprowadzenia rekonstrukcji przebiegu przestępstwa i konfrontacji podejrzanych ze sobą. Uznał również, że skala i charakter zarzucanych skarżącemu czynów uzasad-

nią dalsze stosowanie wobec niego tymczasowego aresztowania. Skarżący wniósł zażalenie na to postanowienie.

10. 8 lutego 2000 r. Sąd Najwyższy oddalił zażalenie skarżącego. Wziął pod uwagę poważny charakter zarzucanych mu przestępstw i konieczność uzyskania dalszych dowodów. Podkreślił też skomplikowany charakter sprawy i uznał, że dalsze tymczasowe aresztowanie skarżącego to jedyny środek mogący zapewnić prawidłowy tok postępowania.

11. 24 maja 2000 r. Sąd Najwyższy przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego do dnia 15 grudnia 2000 r., uznając, że istnienie znacznego prawdopodobieństwa, że dopuścił się on zarzucanych mu czynów, wysokość przewidywanej kary oraz ryzyko mactwa uzasadniają dalsze stosowanie wobec niego tymczasowego aresztowania. Uznał, że niniejsza sprawa była „szczególnie skomplikowana” w rozumieniu art. 263 § 4 Kodeksu postępowania karnego z powodu, między innymi, charakteru przestępstw i liczby podejrzanych.

12. 13 grudnia 2000 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego i jego ośmiu współpodejrzanych w śledztwie do dnia 31 marca 2001 r. 7 marca 2001 r. sąd ten przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego do dnia 31 maja 2001 r. Sąd powtórzył uzasadnienie zawarte w swoich poprzednich postanowieniach. Dodał, że przedłużenie tymczasowego aresztowania skarżącego było uzasadnione potrzebą uzyskania dowodu z analizy DNA.

13. 15 maja 2001 r. do Sądu Okręgowego w Gdańsku został wniesiony akt oskarżenia przeciwko skarżącemu zawierający 12 zarzutów, w tym kilka zarzutów popełnienia rozbojów. Akt oskarżenia skierowany przeciwko 19 oskarżonym, wszystkim tymczasowo aresztowanym, zawierał 120 zarzutów. Akta zawierały 114 tomów. Prokurator zwrócił się do sądu o przesłuchanie 366 świadków. Głównym świadkiem był pewien A. Ł., oskarżony razem z pozostałymi, który zeznał przeciwko nim.

14. 17 maja 2001 r. sąd okręgowy przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego do dnia 16 czerwca 2001 r., powtarzając uzasadnienie z poprzednich postanowień. Uznał, że istniało ryzyko ucieczki i wpływania na zeznania świadków, wziął pod uwagę poważny charakter zarzucanych mu przestępstw i powiązania pomiędzy oskarżonymi.

15. Ponieważ w dniu 16 czerwca 2001 r. okres tymczasowego aresztowania skarżącego osiągnął granicę ustawową 2 lat oznaczoną w art. 263 § 3 Kodeksu postępowania karnego, Sąd Apelacyjny w Gdańsku przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego. Sąd apelacyjny powołał się na skomplikowany charakter sprawy jako podstawę do przedłużenia tymczasowego aresztowania skarżącego poza ustawowy termin. Odpowiednie postanowienia zostały wydane w dniu 23 maja 2001 r. (przedłużenie tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia 31 października 2001 r.), w dniu 24 października 2001 (przedłużenie tego okresu do dnia 31 marca 2002 r.), w dniu 13 marca

2002 r. (postanowienie o przedłużeniu tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia 30 września 2002 r.), w dniu 11 września 2002 r. (przedłużenie tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia 31 grudnia 2002 r.), w dniu 18 grudnia 2002 r. (postanowienie o przedłużeniu tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia 30 czerwca 2003 r.), w dniu 25 czerwca 2003 r. (przedłużenie tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia 31 grudnia 2003 r.), w dniu 17 grudnia 2003 r. (przedłużenie tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia 30 czerwca 2004 r.), w dniu 23 czerwca 2004 r. (postanowienie o przedłużeniu tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia 31 grudnia 2004 r.), w dniu 15 grudnia 2004 r. (przedłużenie tego okresu do dnia 31 marca 2005 r.), w dniu 31 marca 2005 r. (postanowienie o przedłużeniu tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia 30 czerwca 2005 r.) i w dniu 22 czerwca 2005 r. (przedłużenie tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia 30 września 2005 r.). W tym ostatnim dniu 8 z 19 oskarżonych nadal było tymczasowo aresztowanych, a sąd pierwszej instancji przesłuchał większość świadków oskarżenia.

16. We wszystkich powyższych postanowieniach Sąd Apelacyjny stwierdzał, że podane na początku podstawy tymczasowego aresztowania skarżącego były nadal aktualne. Powoływał się w szczególności na konieczność zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, aby zapobiec jakiegokolwiek próbie tamowania przez skarżącego postępowania dowodowego. Sąd podkreślał wyjątkowo skomplikowany charakter sprawy i fakt przesłuchania kilkuset świadków.

17. Proces rozpoczął się w dniu 28 grudnia 2001 r. Jednakże jeszcze w kwietniu 2002 r. trwało odczytywanie aktu oskarżenia przez prokuratora.

18. W swoim postanowieniu z dnia 13 marca 2002 r. Sąd Apelacyjny uznał, że utrzymywanie wobec skarżącego oraz jego siedmiu współoskarżonych tymczasowego aresztowania to jedyny środek, który mógł zapobiec utrudnieniu przez nich postępowania, mając na względzie charakter zarzucanych im przestępstw, surowość przewidywanej kary i fakt, że usiłowanie tamowania postępowania wystąpiło w trakcie śledztwa. Sąd apelacyjny polecił także sądowi pierwszej instancji, aby zwiększył liczbę rozpraw w miesiącu.

19. W swoim postanowieniu z dnia 25 czerwca 2004 r. Sąd Apelacyjny zauważył, że do kwietnia 2003 r. głównym powodem zwłoki w postępowaniu były utrudnienia powodowane przez oskarżonych oraz nadużywanie prawa do obrony.

20. W swoim postanowieniu 18 stycznia 2005 r. oddalającym zażalenie skarżącego na postanowienie z dnia 15 grudnia 2004 r. przedłużające jego tymczasowe aresztowanie, sąd apelacyjny uznał, że art. 258 § 2 Kodeksu postępowania karnego stanowi, że przewidywanie prawdopodobnej surowej kary, na jaką zostanie skazany skarżący, może skłonić go do utrudniania postępowania. Dodał, że ryzyko ucieczki bądź matactwa, istniejące w niniejszej sprawie, nie wymagało poparcia konkretnymi faktami, ale wynikało z powyższego domniemania.

21. 21 marca 2005 r. sąd pierwszej instancji wydał postanowienie mające na celu przyspieszenie postępowania i następnie czterech oskarżonych (J. N., G. P., Z. S. i Z. C.), wobec których w międzyczasie uchylono tymczasowe aresztowanie, zostało wyłączonych do innego postępowania.

22. Podczas postępowania skarżący bezskutecznie składał liczne wnioski o uchylenie tymczasowego aresztowania i wnosił, również bezskutecznie, zażalenia na postanowienia o przedłużeniu tymczasowego aresztowania. Utrzymał, że długość jego tymczasowego aresztowania była nadmierna i nieuzasadniona oraz że przedstawione mu zarzuty nie opierały się na wystarczająco silnych podstawach, tylko na wątpliwych zeznaniach A. Ł.

23. Wobec skarżącego nadal jest stosowane tymczasowe aresztowanie na czas postępowania.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE

24. Kodeks postępowania karnego z 1997 r., który wszedł w życie w dniu 1 września 1998 r., określa tymczasowe aresztowanie jako jeden z tak zwanych środków zapobiegawczych. Pozostałe środki to poręczenie majątkowe, dozór policji, poręczenie osoby godnej zaufania, poręczenie społeczne, zawieszenie oskarżonego w określonej działalności i zakaz opuszczania kraju.

25. Art. 249 § 1 zawiera ogólne podstawy stosowania środków zapobiegawczych. Przepis ten brzmi następująco:

„Środki zapobiegawcze można stosować w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, a wyjątkowo także w celu zapobiegnięcia popełnieniu przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa; można je stosować tylko wtedy, gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo”.

26. Art. 258 wylicza podstawy dla stosowania tymczasowego aresztowania. W omawianym zakresie brzmi następująco:

„§ 1. Tymczasowe aresztowanie może nastąpić, jeżeli:

- 1) zachodzi uzasadniona obawa ucieczki lub ukrywania się oskarżonego, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości albo nie ma on w kraju stałego miejsca pobytu,
- 2) zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne.

§ 2. Jeżeli oskarżonemu zarzuca się popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo gdy sąd pierwszej instancji skazał go na karę pozbawienia wolności nie niższą niż 3 lata, potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania może być uzasadniona groźącą oskarżonemu surową karą”.

27. Kodeks ustanawia pewien margines swobody, jeżeli chodzi o dalsze stosowanie poszczególnych środków zapobiegawczych. Art. 257 w omawianym zakresie brzmi następująco:

„§ 1. Tymczasowego aresztowania nie stosuje się, jeżeli wystarczający jest inny środek zapobiegawczy”.

28. Art. 259 w omawianym zakresie brzmi następująco:

„§ 1. Jeżeli szczególne względy nie stoją temu na przeszkodzie, należy odstąpić od tymczasowego aresztowania, zwłaszcza gdy pozbawienie oskarżonego wolności:

- 1) spowodowałyby dla jego życia lub zdrowia poważne niebezpieczeństwo,
- 2) pociągałyby wyjątkowo ciężkie skutki dla oskarżonego lub jego najbliższej rodziny”.

29. Kodeks z 1997 r. nie tylko określa maksymalne terminy ustawowe dla stosowania tymczasowego aresztowania, ale również w art. 252 § 2 przewiduje, że właściwy sąd – w wyżej wymienionych terminach – musi w każdym postanowieniu o tymczasowym aresztowaniu określić dokładny okres jego dalszego stosowania.

30. Art. 263 wyznacza terminy stosowania tymczasowego aresztowania. W wersji mającej zastosowanie do 20 lipca 2000 r. przewidywał:

„§ 1. W postępowaniu przygotowawczym sąd, stosując tymczasowe aresztowanie, oznacza jego termin na okres nie dłuższy niż 3 miesiące.

§ 2. Jeżeli ze względu na szczególne okoliczności sprawy nie można było ukończyć postępowania przygotowawczego w terminie określonym w § 1, sąd pierwszej instancji właściwy w danej sprawie może, gdy zachodzi tego potrzeba, na wniosek prokuratora przedłużyć tymczasowe aresztowanie na dalszy okres, który jednak łącznie nie może przekroczyć 12 miesięcy.

§ 3. Łączny okres stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 2 lat.

§ 4. Przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania na okres oznaczony, przekraczający terminy określone w § 2 i 3, może dokonać tylko Sąd Najwyższy na wniosek sądu, przed którym sprawa się toczy, a w postępowaniu przygotowawczym na wniosek Prokuratora Generalnego – jeżeli konieczność taka powstaje w związku z zawieszeniem postępowania karnego, przedłużającą się obserwacją psychiatryczną oskarżonego, przedłużającym się opracowywaniem opinii biegłego, wykonywaniem czynności dowodowych w sprawie o szczególnej zawłości lub poza granicami kraju, celowym przewlekaniem postępowania przez oskarżonego, a także z powodu innych istotnych przeszkód, których usunięcie było niemożliwe”.

31. 20 lipca 2000 r. § 4 został zmieniony i od tego czasu kompetencja do przedłużania tymczasowego aresztowania poza terminy wskazane w § 2 i 3 została oddana sądowi apelacyjnemu, w którego właściwości znajduje się popełnione przestępstwo.

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 5 § 3 KONWENCJI

32. Skarżący skarżył się, że długość jego tymczasowego aresztowania była nadmierna. Opierał się na art. 5 § 3 Konwencji, który w omawianym zakresie brzmi następująco:

„Każdy zatrzymany lub pozbawiony wolności zgodnie z przepisami ustępu 1 (c) niniejszego artykułu ... jest uprawniony do rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie albo do zwolnienia na czas procesu. Zwolnienie może być obwarowane gwarancją stawienia się na rozprawie”.

33. Rząd zakwestionował ten pogląd.

A. Dopuszczalność

34. Trybunał zauważa, że niniejsza skarga nie jest oczywiście bezzasadna w znaczeniu art. 35 § 3 Konwencji. Zauważa też, że nie jest niedopuszczalna na żadnej innej podstawie. Zatem musi zostać uznana za dopuszczalną.

B. Przedmiot skargi

1. Okres podlegający rozpatrzeniu

35. Trybunał zauważa, że skarżący został tymczasowo aresztowany w dniu 17 czerwca 1999 r. Tymczasowe aresztowanie jest nadal stosowane wobec skarżącego na czas trwania postępowania przed sądem pierwszej instancji. Zatem całkowity okres tymczasowego aresztowania skarżącego podlegający rozpatrzeniu na podstawie art. 5 § 3 Konwencji to prawie 6 lat i 3 miesiące.

2. Rozsądny czas trwania tymczasowego aresztowania

(a) Argumenty stron

36. Rząd argumentował, że długość tymczasowego aresztowania skarżącego była rozsądna i właściwie uzasadniona przez cały okres jego trwania. Oparł się na istnieniu silnego podejrzenia, że skarżący popełnił zarzucane mu czyny.

37. Ponadto Rząd odniósł się do poważnego charakteru tych przestępstw i surowości przewidywanej kary. Rząd argumentował, iż prawdopodobieństwo, że na skarżącego zostanie nałożona surowa kara mogłoby skłonić oskarżonego do zakłócenia prawidłowego toku postępowania. Przedłożył też, że ryzyko, iż oskarżeni będą utrudniać postępowanie bądź mataczyć, wzrosło przez fakt, iż zostali oskarżeni o działanie w zorganizowanej grupie. Rząd wskazał, że jeden z podejrzanych usiłował wpływać na zeznania świadków,

zanim został zatrzymany. Zatem sądy krajowe uznały za nieuniknione zastosowanie wobec skarżącego i jego współoskarżonych tymczasowego aresztowania do czasu zakończenia przez sąd pierwszej instancji przesłuchiwania wszystkich świadków.

38. Rząd podkreślił, że poważny charakter zarzutów przedstawionych skarżącemu, jak również fakt, iż oskarżonych było 19, a sprawa dotyczyła znacznej liczby przestępstw popełnionych w ramach zorganizowanej grupy przestępczej w latach 1991-1999 w różnych częściach Polski, wymagały zastosowania wobec skarżącego tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania.

39. Rząd przedłożył również, że przedłużenie tymczasowego aresztowania skarżącego ponad ustawowy termin 2 lat było uzasadnione na podstawie art. 263 § 4 Kodeksu postępowania karnego szczególnie skomplikowanym charakterem sprawy, koniecznością uzyskania rozległych dowodów oraz faktem, że oskarżeni znacząco przyczynili się do długości postępowania.

40. Rząd przedłożył, że oskarżeni, w tym skarżący, wielokrotnie zwracali się do sądu o odroczenie rozprawy, zwrócenie sprawy do prokuratury w celu uzupełnienia śledztwa bądź o przeniesienie sprawy do innego sądu. Rząd pokreślił, że z powodu tamującej postępowanie postawy oskarżonych, sąd pierwszej instancji mógł rozpocząć postępowanie dowodowe dopiero w kwietniu 2003 r. Powołał się w tym względzie na postanowienie sądu apelacyjnego z dnia 23 czerwca 2004 r., który zauważył, że głównym powodem zwłoki w postępowaniu do kwietnia 2003 r. było tamowanie postępowania przez oskarżonych i nadużywanie prawa do obrony. Rząd przedłożył również, że oskarżeni składali wiele wniosków o zmianę sądu pierwszej instancji. W opinii Rządu działanie oskarżonych uzasadnia konkluzję, że wybrali oni taktykę opóźniania.

41. Zdaniem Rządu skarżący szczególnie przyczynił się do przewlekłości postępowania, składając 71 wniosków o uchylenie tymczasowego aresztowania w toku śledztwa oraz 23 takie wnioski w trakcie postępowania przed sądem pierwszej instancji, a także poprzez składanie zażaleń na każde postanowienie prokuratora bądź sądów. Rząd wskazał, że oskarżony miał prawo do korzystania ze swoich praw proceduralnych, ale powinien ponieść konsekwencje wynikającej z tego zwłoki.

42. Ostatecznie Rząd argumentował, że zarówno prokuratura, jak i sądy wykazały wymaganą staranność w niniejszej sprawie.

43. Skarżący przedłożył, że długość jego tymczasowego aresztowania była nadmierna, a podstawy jego przedłużania nie były właściwe i wystarczające. Podtrzymywał, że nie było dowodu, iż nakłaniałby świadków do składania fałszywych zeznań bądź tamował postępowanie w jakikolwiek inny sposób. Skarżący podkreślił, że nie wystąpiły żadne konkretne okoliczności, które uzasadniałyby konkluzję, że takie ryzyko istniało. Dalej argumentował,

że nie przyczynił się znacząco do zwłoki w postępowaniu i nie może odpowiadać za zwłokę spowodowaną przez innych oskarżonych.

44. Skarżący przyznał, że często korzystał ze swoich praw proceduralnych, ale przedłożył, że liczba jego różnych wniosków powinna być oceniona w związku z całkowitą długością jego tymczasowego aresztowania. Ponadto powiedział, że nie składał żadnego wniosku o zmianę sądu pierwszej instancji.

(b) *Ocena Trybunału*

(i) *Zasady wypracowane przez orzecznictwo Trybunału*

45. Trybunał podtrzymuje, iż kwestii, czy okres tymczasowego aresztowania był rozsądny, nie można ocenić *in abstracto*. To, czy rozsądne jest utrzymywanie wobec oskarżonego tymczasowego aresztowania, musi być oceniane w każdej sprawie zgodnie z jej szczególnymi okolicznościami. Kontynuowanie tymczasowego aresztowania może być uzasadnione w danej sprawie jedynie wtedy, gdy istnieją szczególne wskazania, takie jak wymogi interesu publicznego, w których niezważanie na domniemanie niewinności przeważa nad zasadą poszanowania wolności jednostki (zobacz *Kudła p. Polsce* [GC], nr 30210/96, § 110-111 i dalsze odniesienia, ECHR 2000-XI).

46. Przede wszystkim to krajowe organy sądowe muszą zapewnić, że tymczasowe aresztowanie oskarżonego nie przekroczyło rozsądnego czasu trwania. Muszą zatem, z należyтым uwzględnieniem zasady domniemanie niewinności, zbadać wszystkie fakty przemawiające za istnieniem lub brakiem wymogu interesu publicznego uzasadniającego odstępianie od zasady zawartej w art. 5 i muszą je przedstawić w swoich orzeczeniach rozstrzygających wnioski o uchylenie tymczasowego aresztowania. Zasadniczo w oparciu o powody podane w powyższych orzeczeniach oraz w oparciu o właściwie udokumentowane fakty wskazane przez skarżącego w jego zażaleniach Trybunał jest powołany do rozstrzygnięcia, czy miało miejsce naruszenie art. 5 § 3 Konwencji (zobacz, na przykład, *Labita p. Włochom* [GC], nr 26772/95, § 152, ECHR 2000-IV i *Kudła*, cytowany powyżej, § 110).

47. Istnienie racjonalnego podejrzenia, że zatrzymana osoba popełniła przestępstwo, jest warunkiem niezbędnym do legalnego podtrzymywania jej tymczasowego aresztowania, ale po upływie pewnego czasu już nie wystarcza. Trybunał musi zatem stwierdzić, czy istniały inne podstawy, na które powołały się organy sądowe, uzasadniające dalsze pozbawienie wolności skarżącego. Jeżeli te podstawy były „odpowiednie” i „wystarczające”, Trybunał musi się także upewnić, że organy krajowe wykazały się „szczególną starannością” w prowadzeniu postępowania. Skomplikowanie i szczególny charakter śledztwa, to czynniki brane pod uwagę w tej kwestii (zobacz, na przykład *Scott p. Hiszpanii*, wyrok z dnia 18 grudnia 1996 r., *Reports* 1996-VI, str. 2399-2400, § 74 i *I. A. p. Francji*, wyrok z dnia 23 września 1998 r., *Reports* 1998-VII, str. 2978, § 102).

(ii) Zastosowanie powyższych zasad w niniejszej sprawie

48. Trybunał zauważa, że w niniejszej sprawie organy sądowe oparły się, oprócz podstawy istnienia racjonalnego podejrzenia, że skarżący popełnił zarzucane mu czyny, także na czterech innych podstawach, a mianowicie (1) poważnym charakterze zarzucanych skarżącemu przestępstw, (2) surowości kary, jakiej podlegał, (3) ryzyku presji, jaką mógłby wyrzeć na zeznających świadkach bądź zatamowania postępowania za pomocą innych bezprawnych środków i (4) konieczności uzyskania rozległych dowodów (zobacz ustępy: 5, 7, 9-12, 14, 16, 18 i 20 powyżej). Ponadto Rząd stwierdził, że szczególnie skomplikowany charakter dodatkowo usprawiedliwiał tymczasowe aresztowanie skarżącego.

49. Trybunał przyznaje, że istnienie uzasadnionego podejrzenia, iż skarżący popełnił poważne przestępstwa mogło w początkowym okresie postępowania uzasadniać jego tymczasowe aresztowanie. Dodatkowo uważa, że organy stanęły przed trudnym zadaniem oceny faktów i stopnia odpowiedzialności każdego z oskarżonych, którym przedstawiono zarzuty działania w zorganizowanej grupie przestępczej. W tych okolicznościach Trybunał akceptuje również, że konieczność uzyskania obszernego materiału dowodowego z wielu źródeł wraz ze skomplikowanym charakterem śledztwa stanowiły właściwe i wystarczające podstawy tymczasowego aresztowania skarżącego w czasie niezbędnym do zakończenia śledztwa, sformułowania aktu oskarżenia oraz przesłuchania oskarżonych.

50. Jednakże z upływem czasu podstawy te stawały się coraz mniej właściwe. W szczególności jeśli Trybunał zaakceptował, że oskarżeni, w tym skarżący, przyczynili się do pewnej zwłoki w procesie, korzystając ze swoich praw procesowych, Trybunał uważa, że podstawy te nie mogą usprawiedliwiać całkowitego czasu trwania tymczasowego aresztowania skarżącego. W związku z tym Trybunał podkreśla, że Rząd nie odniósł się do żadnych szczególnych aktów skarżącego tamujących postępowanie. Musi zatem ustalić, czy inne podstawy, na które powoływały się organy sądowe, były właściwe i wystarczające dla dalszego pozbawienia skarżącego wolności.

51. Trybunał zauważa, że organy sądowe oparły się także na prawdopodobieństwie nałożenia na skarżącego surowej kary z powodu poważnego charakteru zarzucanych mu przestępstw (zobacz ustępy: 5, 7, 11, 18 i 20 powyżej). W tym względzie Trybunał przywołuje, że surowość kary jest właściwym elementem w ocenie ryzyka ucieczki bądź powrotu do przestępstwa. Uznaje, że w świetle powagi oskarżeń przedstawionych skarżącemu organy mogły słusznie uważać, że takie ryzyko na początku istniało. Jednakże Trybunał wielokrotnie utrzymywał, że sama powaga zarzutów nie może usprawiedliwiać długich okresów tymczasowego aresztowania (zobacz *Ilijkov p. Bułgarii*, Nr 33977/96, § 80-81, wyrok z dnia 26 lipca 2001 r.). W okolicznościach niniejszej sprawy Trybunał uznaje, że surowość przewidywanej kary, sama

bądź w związku z innymi podstawami, na których oparły się organy krajowe, nie stanowi „właściwej i wystarczającej podstawy” do utrzymywania wobec skarżącego tymczasowego aresztowania przez skrajnie długi okres prawie 6 lat i 3 miesiące.

52. Jeżeli chodzi o ryzyko wywierania presji na świadków bądź tamowania procesu poprzez inne bezprawne środki, Trybunał nie może uznać, że stanowiło ono właściwą i wystarczającą podstawę dla całkowitej długości tymczasowego aresztowania skarżącego. Po pierwsze, Trybunał zauważa, że organy sądowe domniemywały istnienie ryzyka wywierania nacisku na świadków czy tamowania postępowania opartego na prawdopodobieństwie nałożenia na skarżącego surowej kary i charakterze zarzucanych mu przestępstw. Zauważa także, że postanowienia te nie zawierały żadnego argumentu, który wykazywałby, że obawy te były uzasadnione. Trybunał uważa, że tak ogólnie sformułowane ryzyko wynikające z charakteru zarzucanych skarżącemu przestępstw, mogło być do zaakceptowania jako podstawa tymczasowego aresztowania skarżącego we wstępnych etapach postępowania. Niemniej jednak przy braku innych czynników zdolnych wykazać, że ryzyko rzeczywiście istniało, Trybunał nie może zaakceptować tych podstaw jako uzasadnienia dla utrzymywania wobec skarżącego tymczasowego aresztowania przez cały okres.

53. Trybunał chciałby także podkreślić, że zgodnie z art. 5 § 3 organy, postanawiając o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wobec danej osoby bądź o jego uchyleniu, są zobowiązane do rozważenia zastosowania alternatywnych środków zapewniających stawienie się osoby na rozprawę. W rzeczy samej artykuł ten zawiera nie tylko prawo do „sądzenia w rozsądnym terminie albo zwolnienia na czas postępowania”, ale przewiduje także, że „zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji zapewniających stawienie się na rozprawę” (zobacz *Neumeister p. Austrii*, wyrok z dnia 27 czerwca 1968 r., Series A nr 8, str. 3; i *Jabłoński p. Polsce*, Nr 33492/96, § 83, z dnia 21 grudnia 2000 r.).

54. W niniejszej sprawie Trybunał zauważa, że podczas całego okresu skarżący był tymczasowo aresztowany i pomimo jego wniosków o zastosowanie poręczenia majątkowego, organy nie dostrzegły możliwości zastosowania wobec niego żadnej innej gwarancji jego stawiennictwa na rozprawie. Nie rozważały też możliwości zapewnienia jego obecności na rozprawie poprzez nałożenie na niego innego „środka zapobiegawczego” wyraźnie przewidzianego przez polskie prawo w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania karnego (zobacz ustęp 25 powyżej).

55. Ponadto z właściwych postanowień nie wynika, aby organy uznały, że te inne środki nie zapewniłyby pojawienia się skarżącego przed sądem, ani nie rozważały, w jaki sposób skarżący, gdyby został zwolniony, tamowałby tok postępowania. Nie wymieniły także żadnego czynnika wskazującego, że istniało realne ryzyko jego ucieczki bądź tamowania postępowania. W tym względzie Trybunał chciałby również podnieść, że chociaż takie potencjalne

niebezpieczeństwo może istnieć, gdy skarżonemu zarzuca się popełnienie poważnych przestępstw i kiedy grozi mu kara długotrwałego pozbawienia wolności, to stopień ryzyka nie może być oceniany jedynie na podstawie charakteru przestępstwa i surowości przewidywanej kary (zobacz *Muller p. Francji*, wyrok z dnia 17 marca 1997 r., *Reports of Judgments and Decisions* 1997-II. Str. 388, § 43).

56. Powyższe rozważania są wystarczające dla Trybunału, aby uznać, że podstawy tymczasowego aresztowania skarżącego były „niewystarczające” i „niewłaściwe”, aby uzasadniać stosowanie wobec niego tego środka przez niemal 6 lat i 3 miesiące.

57. Zatem nastąpiło naruszenie art. 5 § 3 Konwencji.

II. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

58. Art. 41 Konwencji stwierdza:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie”.

A. Szkoda

59. Skarżący domagał się kwoty 20 000 euro z tytułu szkody niemajątkowej.

60. Rząd przedłożył, że roszczenie skarżącego było nadmierne i powinno zostać odrzucone.

61. Trybunał uważa, że skarżący poniósł szkodę o charakterze niemajątkowym, taką jak stres wynikający z nadmiernej długości jego tymczasowego aresztowania, która nie może zostać dostatecznie zaspokojona poprzez samo stwierdzenie naruszenia Konwencji. Mając na względzie okoliczności sprawy oraz oceniając je w oparciu o zasadę słuszności, Trybunał zasądza skarżącemu kwotę 2000 euro na tej podstawie.

B. Koszty i wydatki

62. Skarżącemu przyznano bezpłatną pomoc prawną. Nie przedstawił on w tym względzie żadnych roszczeń w kwestii kosztów i wydatków.

C. Odsetki z tytułu zwłoki

62. Trybunał uważa za odpowiednie, że odsetki z tytułu niewypłacenia zadośćuczynienia w terminie powinny być ustalone zgodnie z marginalną stopą procentową Europejskiego Banku Centralnego plus trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYŃ TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *Uznaje* niniejszą skargę za dopuszczalną;
2. *Uznaje*, że doszło do naruszenia art. 5 § 3 Konwencji;
3. *Uznaje*, że
 - (a) pozwane państwo ma wypłacić skarżącemu, w ciągu trzech miesięcy od dnia, kiedy wyrok stanie się prawomocny zgodnie z art. 44 § 2 Konwencji, kwotę 2000 euro (dwa tysiące euro) z tytułu szkody niemajątkowej, przeliczone na polskie złote według kursu z dnia realizacji wyroku, plus jakikolwiek podatek, jaki może być nałożony;
 - (b) od wygaśnięcia powyższego trzymiesięcznego terminu do momentu zapłaty zwykle odsetki będą płatne od tej sumy według marginalnej stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego plus trzy punkty procentowe;
4. *Oddala* pozostałą część roszczenia skarżącego dotyczącego słusznego zadośćuczynienia.

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono pisemnie 4 października 2005 r., zgodnie z art. 77 § 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Michael O'Boyle
Kancelarz Sekcji

Nicolas Bratza
Przewodniczący